

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

SZÁMVITEL KÜLÖNSZÁM

A TARTALOMBÓL:

Sztanó Imre

A számvitel oktatás fél évszázada

Ambrus Rita Anna

Számvitel és adózás, különös tekintettel a nyilvántartási és adókötelezettségek kapcsolatára

Borbély Katalin

Számvitel és jogalkotás Magyarországon a rendszerváltozás után

Dr. Polyák Imre

Számviteli informatika

Ujvári István Norbert

Számvitel és vállalatvezetés

Vajay Julianna

A számvitel nemzetközi harmonizációja az 1970-es évektől napjainkig

2015

Gazdaság & Társadalom

Journal of Economy & Society

Főszerkesztő / Editor: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Főszerkesztő helyettes / Deputy Editor: Prof. Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság / Associate Editors:

Dr. Székely Csaba DSc, Dr. Fábián Attila PhD, Dr. Joób Márk PhD, Dr. Kulcsár László Csc, Dr. Juhász Zita, PhD, Dr. Obádovics Csilla, PhD, Törőné Dr. Dunai Anna PhD.

Szerkesztőségi titkár: Dr. Juhász Zita PhD

Nemzetközi tanácsadó testület / International Advisory Board:

Prof. David L. Brown PhD (Cornell University, USA), Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest), Dr. Rechner János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr), Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK), Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA), Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest), Dr. Irena Završ, Ph.D FH Burgerland, University of Applied Sciences.

Közlésre szánt kéziratok / Manuscripts: Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem őrünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően **lásd a folyóirat hátsó belső borítóját.** / We accept APA style only.

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk: / Send manuscripts and letters by e-mail only to: **zjuhasz@ktk.nyme.hu**

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll.

/ Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli. / Articles are refereed by anonym reviewers before publication.

Ismertetésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / Send books for review to:

Prof. Kulcsár László

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar
Sopron Erzsébet. u. 9. 9400 Hungary

Web oldal / web page: <http://gt.nyme.hu>

Előfizetés:

Intézményeknek: 2800 Ft./év

Egyéni előfizetés: 1700 Ft./év

Példányonkénti ár: 700 Ft./dupla szám: 1400 Ft.

ISSN 0865 7823

Copyright © 2015 Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

Journal of Economy & Society

7. ÉVFOLYAM

2015.

KÜLÖNSZÁM

Tartalom

TANULMÁNYOK

- A számvitel oktatás fél évszázada** 3
Sztanó Imre
- Számvitel és adózás, különös tekintettel a nyilvántartási és adókötelezettségek kapcsolatára**18
Ambrus Rita Anna
- Számvitel és jogalkotás Magyarországon a rendszerváltozás után** 33
Borbély Katalin
- Számviteli informatika** 46
Dr. Polyák Imre
- Számvitel és könyvvizsgálat**61
Tóthné Szabó Erzsébet
- Számvitel és vállalatvezetés** 76
Ujvári István Norbert
- A számvitel nemzetközi harmonizációja az 1970-es évektől napjainkig** 88
Vajay Julianna
- A számviteltörténet kutatási sajátosságai** 99
Borbély Katalin
- A templomosok gazdasági tevékenysége** 109
Csányi Anita
- Számvitel az ókori Egyiptomban** 116
Gönczné Endrődy Anikó
- Az iszlám számvitel** 124
Kisiván Nikola
- Kulturális hatások a kínai számvitelben** 131
Lökkös Gergő
- A „lépcsős módszer” alkalmazása a Közel-Keleten** 138
Nagy Barbara

Számvitel az ókori Rómában	146
<i>Németh Natasa</i>	
Az angolszász számvitel fejlődéstörténetének középkori, újkori szakasza	154
<i>Paxián Mónika, Zsiray Klaudia</i>	
A földközi-tengeri városállamok számvitele	163
<i>Tóth Petra</i>	
A kontinentális számvitel jellemzői a 20. században	169
<i>Zax Petra</i>	

Számvitel és jogalkotás Magyarországon a rendszerváltozás után

Borbély Katalin

NYME KTK

egyetemi docens

borbely.katalin@nyme.ktk.hu

ABSZTRAKT A cikk bemutatja a magyar számviteli jogalkotás folyamatát az elmúlt 25 évben, legjellemzőbb sajátosságait, problémáit, és a szakmajelemtős képviselőinek véleményét. Megvilágítja azt a háttérrel is, amiben a folyamat lezajlott és azokat a tipikus regionális tényezőket, amelyek befolyása jelenleg is érezteti hatását, az eurokonformitás és a számviteli harmonizációs folyamat ellenére.

KULCSSZAVAK: számvitel, jogalkotás, befolyásoló tényezők

ABSTRACT The article shows the process of the accounting regulation in Hungary after the change of regime involving the most important features, problems and opinion of well-known experts. It highlights also the background of profession and the typical influencing factors in the Central-European region whose effects are coexist with Euro-conformity and the harmonization of accounting.

KEYWORDS: accounting, legislation, factors influencing

JEL K29, M49

Bevezetés

A számvitel szabályozásának tekintetében Magyarország szocialista országgént kivételt képezett a tervgazdálkodás és az állami vagyron bemutatását szolgáló rendszerekben. Elegendő 1968-ra, az új gazdasági mechanizmussal bevezetett számviteli változásokra és 1987-re utalni, amikorra – megelőzve a térség politikai változásait –, a piacgazdasághoz illeszkedő szabályozó környezet alapvonalai már kialakultak (Bailey, 1995).

Ebből a pozitív helyzetből mára sajátos szabályozási rendszer alakult ki hazánkban, amit jó célok, de szakmai tekintetben erőteljes aszimmetria jellemez. A cikk ennek kialakulását mutatja be.

A térség szabályozási jellemzői a vizsgált időszak két fordulópontján

Az átmeneti gazdaságok a nyolcvanas és kilencvenes évek fordulóján a közel azonos feladatok és célok ellenére – történelmi, társadalmi és kulturális különbségeikből

adódóan – számos sajátossággal is rendelkeztek. Számviteli szabályozó rendszereinek átalakítása eltérő ütemben történt meg a kilencvenes évek fordulóján.

Jaruga-ra (Jaruga, 1990) hivatkozva a magyar és a lengyel gazdaságot jellemezve négy tényező emelhető ki, amelyek megkülönböztették őket a többi átmeneti gazdaságtól: a költségvetés kevésbé redistributív szerepe, a vegyes vállalatok létezése és relatív ismertsége, az ellenőrzés kiemelt fontossága (amely makroökonómiai uniformizáltságot jelent, mikroökonómiai szempontból szigorú pénzügyi kontrollt) és a vezetői számvitel jelentőségének növekedése (Boross, Clarkson, Fraser, Weetman, 1995. p. 714).

Az átmeneti gazdaságok számvitelének jellemzőit és feladatait King, Beattie és Cristescu (2001) a következő fordulópont, az Európai Unióhoz való csatlakozás előtt az alábbiakban határozták meg:

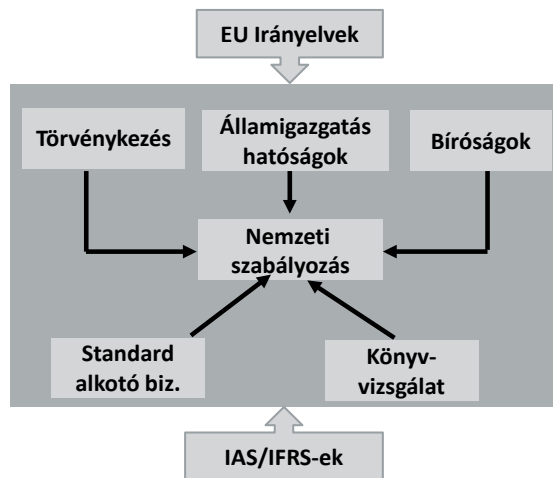
- Erős makroökonómiai jellegű a szabályozás, amiben a számvitel a nemzetgazdasági statisztikák alapjaként jelent meg. A szerzők szerint (a vizsgált időpontban) ezen a területen volt elmozdulás, de nem elegendő. Folytatódott a központilag előírt számlakeret és könyvelési tételek gyakorlata.
- Nem szűnt meg a kölcsönhatás a fiskális politika és a számviteli gyakorlat között, a fiskális politika javára.
- A könyvvizsgálatnak tovább kellett erősödnie.
- A számviteli szakma szabályozása során tekintetbe kellett venni a tőkepiacok fejlődését.
- A szakmai oktatások és a tréningek szerepe óriási volt.
- Az új számviteli rendszerek kialakításában résztvevő EU-tagok különböző hatékonysággal dolgoztak.
- A harmonizáció egyszerre jelentette az IAS (IFRS)-ekkel és az EU-direktívákkal történő harmonizációt.

A fenti tényezőket vizsgálva megállapítható, hogy Magyarország – a szakmai tradícióknak megfelelően – a kontinentális típusú szabályozásokhoz tartozik. Esetében továbbra is jellemző az erős makroökonómiai jelleg és ennek megfelelően a számvitel törvénnyel, (felhatalmazások esetén) rendeletekkel történő szabályozása. Az elmúlt évtizedekben azonban alig enyhült a fiskális politika és a számviteli gyakorlat szoros kapcsolata.

A könyvvizsgálat erősödésére vonatkozóan egyértelműen megállapítható, hogy a szakmai szabályok magas színvonalúak, és illeszkednek a nemzetközi előírásokhoz. A Magyarországon regisztrált számviteli szolgáltatók számára előírt a kötelező képzéseken való részvétel, és szaktudásuk naprakészen tartása.

A jogalkotás és az ellenőrzés sajátosságaiból adódóan döntő fontosságúak a számviteli szabályozó rendszer működtetésére ható tényezők.

1. ábra: Lehetséges aszimmetriák a számviteli szabályozásban

Forrás: Borbély, 2012

A számviteli szabályozásban két szempontból is aszimmetria mutatható ki. Az első a hatalmi ágak és szakmai szervezetek, a második a törvényhozás és végrehajtó hatalom tekintetében áll(hat)nak fenn (l. 1. ábra).

Az első reláció az angolszász és kontinentális típusú számviteli rendszerek közötti különbségre világít rá, mert az angolszász rendszerekben a szabályalkotást szakmai szervezetek végzik, az ellenőrzést a szakmai és ítélkezési kontroll jellemzi, ugyanakkor a kontinentális számvitelű országokban elsődleges szerepe a törvényhozás és a végrehajtó hatalom együttesének van. A kettő közötti törvénykezési aszimmetria okai részben a kontinentális rendszerek, részben a vizsgált fiatal demokráciák jogalkotási sajátosságaiban keresendők. Vitathatatlan az a tény is, hogy a rendszerváltozások után ebben a csoportban is jelentőssé vált a szakmai szervezetek tevékenysége a jogalkotás előkészítésében, mind az ellenőrzésben (Borbély, 2013).

A magyar számviteli törvényi változásai

A törvényelőkészítők és alkotók, ahogyan az első – piacgazdasághoz illeszkedő – 1991. évi XVIII. törvény preambulumban is olvasható, a nemzetközi számviteli elvekkel összhangban lévő törvényjavaslatot nyújtottak be elfogadásra. A törvény szerkezetében és tartalmában erőteljesen hasonlított az EGK 4. (meghatározott jogi formájú gazdasági társaságok éves beszámolójáról) irányelvéhez. Ennek ellenére nehéz volt a feladat, hiszen egy akkor még nem működő piacgazdaságra, a korábitól jelentősen eltérő társadalmi, tulajdon- és gazdaságirányítási viszonyokra kellett szabályokat alkotni, figyelembe véve a szakmai tradíciókat is. Sztanó Imre így nyilatkozik erről a

munkáról: „A törvény szinte mondatonként került értelmezésre, kialakításra. Sokszor csak elképzeltük, hogy mit is akarunk elérni, és ehhez kellett a szabályokat megalkotni, figyelembe véve a külföldi megoldásokat is.” (Sztanó, 2013. p. 160)

A fent említett törvény elsősorban a beszámoló készítéshez kapcsolódó előírásokat tartalmazta, nem voltak benne a könyvvizetésre vonatkozó részletes szabályok, és nem tartozott hozzá végrehajtási rendelet sem. A számviteli szabályozást kialakító szakemberek elképzelése az volt, hogy olyan szakkönyvek jelennek majd meg, amelyek segítik a keret jellegű törvény egységes értelmezését és a vállalkozások könyvelését, de nem kötelező jellegűek. A nemzetközi szakirodalom kiemeli az ún. kék könyvet¹⁷ (Roberts, Weetman, Gordon, 1998; Illés, Weetman, Clarkson, Fraser, 1996). Bár a magyar szakemberek a művet valóban napi munkájukat segítő kézikönyvként használták, a fenti elvárás a szakma összes képviselőjétől nagyfokú rugalmasságot kívánt, ezért nehezen megvalósítható volt.

Illés, Weetman, Clarkson és Fraser (1996) korábban említett munkájukban megállapították, hogy a vállalkozások sok esetben a régi beidegződések, illetve kényelmi szempontok alapján döntöttek, és nem a számukra legmegfelelőbb információ előállítását tekintették elsődlegesnek a számviteli politika megalkotásakor. Valószínűleg elsősorban ezért a magyar számviteli szabályozó rendszert alakító szakemberek a kilencvenes évek folyamán a probléma kezelését más mederbe terelték.

A számviteli törvényt többször módosították, mert a magyarországi piaci viszonyok alakulása sok esetben nem felelt meg az eredeti törvényben feltételezettnek. Az Európai Unióhoz való csatlakozás kötelezően előírta a jogharmonizációt. Bár a 4. irányelv és a XVIII. számviteli törvény szerkezete nagyon hasonló, a nemzeti sajátosságokból adódó különbségeket ki kellett küszöbölni a csatlakozás időpontjára és egyidejűleg – a globalizáció felgyorsulásával – a nemzetközi számvitel és pénzügyi beszámolója standardok előírásait is figyelembe kellett venni. A törvény alkotóinak az a szándéka, hogy a számviteli szakirodalom ad majd iránymutatást a könyvvizetésre vonatkozóan, a kilencvenes években egyre inkább megfiúsult.

A szakma ezt a folyamatot, bár visszalépésnek tűnik az eredeti elképzelésekhez képest, jól fogadta, mert a kodifikált joggal rendelkező országok társadalmi-kulturális háttere sokkal inkább megfelel az előírásokat igénylő, figyelembe vevő magatartásnak, azaz a szabályosságnak. Ráadásul Magyarországon ezt az időszakot megelőzte négy és fél évtized, amikor nem volt tanácsos és szokásos a törvények önálló értelmezése.

Az állam fiskális szemlélete tovább szűkítette a számviteli törvény adta a választási lehetőségeket. A szakemberek részben a vállalkozások adóminimalizálási törekvései, részben az adóhatósági ellenőrzés miatt az adótörvények előírásait preferálták a számviteli törvénnyel szemben, ami erősen befolyásol(hat)ta a megbízható és valós képet.

Magyarország a törvény bővítésének útját választotta, szemben más közép-európai átmeneti gazdaságokkal (például Románia vagy Szlovákia), ahol a törvényt elsősorban

17 Könyvvizetés a kettős könyvvitel rendszerében (Módszertani útmutató a vállalkozások számára) (1993) szerk.: Dudás Jánosné Saldo, Budapest

alacsonyabb jogalkotási szintű rendeletek egészítették ki. A következő táblázat összefoglalja a legjelentősebb módosításokat az okok és irányok bemutatásával.

1. táblázat: Az 1991. évi XVIII. törvény a számvitelről módosításai

Év	A változás tárgya	A változás oka	A változás iránya
1993	Valuta átszámítás (Export) árbevétel Konzolidáció	Megbízható-valós kép A piacgazdaság változása	EKG 4. irányelv EKG 7. irányelv
1995	Értékhelyesbítés Átszámítás forintról devizára és devizáról forintra	A magas infláció A piacgazdaság változása	
1996	A számviteli politika írásba foglalása	Megbízható-valós kép	IAS 1
	Új számviteli alapelvek		IAS keretszabály
	Új szabályok a lízingre	Megbízható-valós kép, A piacgazdaság változása	IAS 17
	A bekerülési érték változása	Megbízható-valós kép	
	A saját tőke tartalmának változása	Megbízható-valós kép	EKG 4. irányelv
	A támogatások, térítés nélkül átvett eszközök elszámolása	Megbízható-valós kép	EKG 4. irányelv
	A devizában felvett hitelek elszámolása		IAS szerinti árfolyamkezelés
	Sajátos elszámolási esetek, amikor nem érvényesül a vállalkozás foly- tatásának elve	A piacgazdaság változása	
	Az egyszeres könyvvezetés és be- számoló tartalmának változása	A piacgazdaság válto- zása, Megbízható-valós kép	Kontinentális megoldás
1997	A külföldi társaságok fióktelepei- nek kötelezettségei	A piacgazdaság változása	
	A könyvvizsgálati kötelezettség	országon belüli jogharmonizáció	EKG 8. irányelve
	Hibahatárok megállapítása	Megbízható-valós kép	
1998	Előtársaság	Jogharmonizáció	
	Közbenső mérleg		

A számviteli törvény az ezredfordulóra elveszette rugalmasságát, normativitását, számos ellentmondást tartalmazott. Az óvatosság elve továbbra is fontos volt, de a nemzetközi harmonizációs hatások eredményeképpen az erőteljes kontinentális jelleg oldódott némileg (Borbély, 2003a).

1998-ban, az Unióhoz való csatlakozási tárgyalások során felülvizsgálták az akkor hatályos magyar számviteli törvényt. Ennek eredményeképpen alkották meg a 2000. évi C. törvényt a számvitelről. Az Európai Unióhoz való csatlakozás előtt a számviteli törvény újrakodifikálása tehát egyszerre volt belső és külső kényszer.

Nagy Gábor még a 2000. évi C. törvény megalkotása előtt két időtávról beszélt, a rövid távú törvényalkotásról, illetve a hosszú távú standardalkotásról, amelynél kiemelte, hogy messzemenően figyelembe kell venni a „magyar környezeti igényeket és sajátosságokat” (Nagy, 1999. p. 376).

A törvény és a standardalkotásról szóló kormányrendelet is egyértelművé teszi, hogy a standardok tartalmazzák majd a részletes szabályokat, eljárásokat, módszereket. A standardalkotás sikerével a magyar számviteli szabályozás többszintűvé válhat, ami lehetőséget ad arra is, hogy a törvényalkotó felhagyjon az állandó „pontosítással”.

Más vélemény szerint „A számviteli törvényünk európai színvonalú jogszabály, amely általánosan az irányelvekben foglaltaknak eleget téve fogalmazza meg az előírásait, de számos intézkedésében az IAS-ek hatása is érezhető ... az EU-hoz való csatlakozásunkig csak finomításokat kell a törvény várhatóan 2001. január 1-jével hatályba lépő újrakodifikált szövegében végrehajtani. ... Az EU majdani tagjaként a számviteli szabályozásnak, az irányelveknek megfelelő törvényi vagy standardokon alapuló rendszere tekintetében számunkra fő kérdés a szabályozás rugalmassága. A számviteli törvényünk számos részletes, a módszertani útmutatókba illő előírás is tartalmaz, amelyeknek a változásokhoz való igazítása hosszadalmas, ezért azokat a törvényből célszerű lenne kiemelni. Ezen a helyzeten javítani fog a magyar számviteli standardok kidolgozását és alkalmazásuk feltételeinek megfogalmazását tartalmazó középtávú stratégiai célkitűzés megvalósítása. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a szabályozás időtállósága is feltétele a teljes harmonizáció eredményességének.” (Kapásiné, Eperjesi, 1999. p. 184)

A 2000. évi C. törvény szerkezete tisztább lett. Tizennégy fejezete már elkülöníti a különböző beszámolóformákat. Szemléletmódjában jelentős változás következett be. Gyengült az eddig nagyon erőteljes óvatosság elve a valóság elvéhez képest. A törvény előírásaitól a megbízható és valós kép érdekében – szigorú feltételek mellett – el lehet térni, a 4. irányelv előírásait betartva. Tartalmi előírásai nagyon részletesek.

Már a hatályba lépése előtt felmerültek kétségek a törvény bizonyos előírásaival kapcsolatban, így már 2001-ben módosították. Ez a pontosítást célzó folyamat, akár csak az előző számviteli törvénynél a későbbiekben permanenssé vált, és napjainkig tartó törvényalkotói magatartássá, amit az alábbiakban közölt törvénymódosítások és annak indoklásai is alátámasztanak.

2001

Változások: a pénzügyi instrumentumokkal és az eszközökkel kapcsolatos értelmezések és értékelés a vagyonban, a saját tőke elemek, a deviza árfolyamkülönbszetek kezelése, a dokumentumok kezelésére, megőrzésére vonatkozó szabályok.

Indokok: a devizaliberalizáció, a tőkepiacra vonatkozó jogszabályok újrakodifikálása, és a vámjog, vámeljárás, az adózás rendjének változása.

2002

Változások: az árfolyamkülönbszetek elszámolására vonatkozó szabály enyhült, a számviteli szolgáltatásokra vonatkozó értékhatár növekedett, pontosították az anya- és leányvállalatokkal, a bekerülési értékkel kapcsolatos fogalmakat.

Indoklás: az egyszerűsített vállalkozói adó (EVA) bevezetése és az Európai Unióhoz történő csatlakozásból eredő jogharmonizációs kötelezettségek teljesítése.

2003

Változások: a pénzügyi instrumentumok IAS/IFRS-ek szerinti nyilvántartási és értékelési lehetősége bekerült a törvénybe, a valós értéken történő értékelés hatása megjelent a saját tőkében, illetve eredménytényezőként, a pénzügyi műveletek eredményeként, a közbenső mérlegre, az időbeli elhatárolásokra, a saját tőke elemeire, a kiegészítő mellékletre, az üzleti jelentésre, az átalakulásra vonatkozó előírások pontosítása. A nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról szóló 1606/2002 számú EK rendelet alkalmazásával az IAS/IFRS beszámoló a továbbiakban kiváltja a magyar előírások alapján készített konszolidált beszámolót.

Indokok: az Európai Unióhoz történő csatlakozásból eredő jogharmonizációs kötelezettségek teljesítése.

2004

Változások: az export és import értelmezése, az eszköz- és céltartalék-értékelésre vonatkozó változások, az üzleti vagy cégértékkel kapcsolatos előírások, a beszámoló szerkezete, bővül a kiegészítő melléklet és az üzleti jelentés tartalma, változtak a közbenső mérleggel kapcsolatos szabályok.

Indokok: az Európai Unióhoz történő csatlakozásból eredő jogharmonizációs kötelezettségek, illetve a megbízható és valós kép erősítése.

2005

Változások: pontosították a készletek, egyéb és pénzügyi bevételek és az egyszerűsített beszámoló kiegészítő mellékletének tartalmát, a saját tőkéét és a devizás áttérését és módosultak a konszolidált beszámoló és az idegen nyelvű bizonylatok előírásai.

Indok: pontosítások.

2006

Változások: pontosították a többségi befolyás, a saját üzlet rész, a szövetkezeti részjegy, az átalakulás szabályait. Megjelent a devizás könyvvezetés lehetősége, módosult a beruházáshoz kapcsolódó devizakötelezettségek értékelése, a lekötött tartalék közvetlen átadására, átvételére vonatkozó szabályok, a térítés nélkül kapott eszközök, térítés nélkül kapott szolgáltatások nyilvántartási

értéke. Pontosították a terv szerinti értékcsökkenés, a nettó árbevétel tartalmát, megváltozott a konszolidált beszámoló letétbehelyezésére, közzétételére vonatkozó előírásokat és a számviteli bizonylatok definícióját.

Indokok: külső és belső jogharmonizációs törekvések (az európai gazdasági egyesülésre, az európai részvénytársaságra, az európai szövetkezetekre vonatkozó külön jogszabályok, a 2006 folyamán megjelent új cégtörvény és a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról szóló törvény, illetve a gazdasági társasági és szövetkezeti törvénnyel kapcsolatos változások).

2007

Változások: pontosították a kapcsolt fél, az együttes kötelezettség fogalmát, az előtársasági beszámoló egyszerűsítésére vonatkozó előírások, a pénzügyi instrumentumokra, az időbeli elhatárolásokra, a térítés nélküli átvételre (az előző év pontosítása), a vevőnként, adósonként kisösszegű követelések értékvesztésére, a kiegészítő mellékletre vonatkozó előírásokat. A számviteli beszámoló elektronikus úton történő közzétételére vonatkozó előírásokkal egészítették ki a törvényt.

Indokok: külső és belső jogharmonizációs (új EU irányelv és a cégtörvény) törekvések, pontosítások.

2008

Változások: a napi készpénz záró állomány maximális mértékére vonatkozó előírások. Megjelentek a sajátos egyszerűsített éves beszámolóra vonatkozó előírások, a devizában történő könyveléssel, a beszámolóképzéssel, az ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogokkal, az értékesítés nettó árbevételével, a kötelezettségek teljesítésével, a csereszerződés keretében nyújtott szolgáltatások értékével, a kerekítési különbözetelek elszámolásával, a befektetett pénzügyi eszközök kamataival, árfolyamnyereségével, a könyvviteli szolgáltatást végzők nyilvántartásával, oktatásával, a halasztott bevétel megszüntetésével kapcsolatos előírások.

Indokok: pontosítások, belső jogharmonizáció (a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról szóló törvény).

2009

Változások: az egyéni cégre vonatkozó előírások, a devizában történő könyvvézés feltételei, a megfizetett, kiegyenlített előlegekre, az aktív időbeli elhatárolásokra, a lekötött tartalékra, az utólag adott/kapott termékhez és szolgáltatáshoz közvetve kapcsolódó engedményekre, az átalakulásra, a számviteli szolgáltatásra, az üzleti jelentés megőrzésére vonatkozó előírások.

Indokok: pontosítások.

2010

Változások: fogalmak pontosítása (elektronikus pénzeszköz, behajthatatlan követelés, bekerülési érték, átalakulás), az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletének, a valutakészletet és a devizás tételek átértékelését a mérleg fordulónapjára vonatkozó devizaárfolyamon átszámított forintértéken kötelező kimutatása. Az eddigiektől eltérően a külföldi pénzügyi értékre szóló részesedések, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok esetén az értékesítés, beváltás

árfolyamnyereségének vagy veszteségének megállapításakor a devizaárfolyam változását nem kell kiszűrni és elkülönítetten kimutatni.

Indokok: pontosítások.

2011

Változások: a saját egyszerűsített éves beszámoló szabályai, a közzétételi időpontok, az üzleti vagy cégérték és az alapítás átszervezés aktivált értékének tartalma és terven felüli értékcsökkenési leírása, a könyvvizsgálói záradék szövege, a könyvvizsgálati határok, az értékesítés nettó árbevétele, a naptári évtől eltérő üzleti évre vonatkozó szabályok, a visszavásárolt saját részvény, üzletrész és az eredménytartalék kapcsolata, az osztalékélelőleg, a leltár és a bizonylatkezelés szabályai. Egyszerűsített éves beszámolót is készíthetnek a vállalatcsoport tagjai, Megjelent az áfa törvény szerinti árfolyam alkalmazásának lehetősége.

Indokok: pontosítások, egyszerűsítések.

2012

Változások: a kényszertörlés, átalakulási, felszámolási és végelszámolási szabályok, a lényeges hiba és ismételt közzététel megszűnése, a jelentős hiba fogalmának változása, a devizahasználat esetén a megfelelő árfolyam használata, a saját tőke műveletek, az üzleti év fogalma, a készpénz napi záró-állomány korlát megszűnése.

Indokok: az Európai Unióhoz történő csatlakozásból eredő jogharmonizációs kötelezettségek teljesítése, a magyar standardok előkészítésének újra indítása, egyszerűsítés az adminisztrációban.

2013

Változások: a mikrogazdálkodói beszámoló választásának lehetősége¹⁸, a sajátos egyszerűsített éves beszámoló készítésének lehetőségének megszűnésével. Az üzembe helyezés időpontja, a tartós változás fogalma, a skontó elszámolása, az átmenetileg használatba vett eszközök árukénti nyilvántartása, a devizában fennálló forgóeszköz hitelek átértékelési veszteségére vonatkozó elszámolási szabályok változása. Az eszközök bekerülési értéke, a szellemi termékek fogalmának pontosítása, a halasztott bevétel feloldási szabályai, az eredménytartalék felhasználása osztalékra, a kényszertörlés intézményének bevezetése miatti számviteli fogalomváltozások (társadalombiztosítási járulék helyett szociális hozzájárulási adó, árkiegészítés helyett ártámogatás, biztosítóintézet helyett biztosító), az elektronikus aláírásra, időbélyegzőre vonatkozó rendelkezések.

Indokok: Pontosítások, egyszerűsítések, belső jogharmonizáció (az áfa tv. elektronikus számlázásra vonatkozó előírásai).

2014

Változások: USD-ben is készíthető a beszámoló, új devizanem választásának lehetősége a devizás ügyletek forintosításához (az Európai Központi Bank hivatalos devizaárfolyama). A konszolidált beszámoló készítés alóli mentesítés értékhatárai, a könyvvizsgálati kötelezettség, a jóváhagyott osztalék nem csak

pénzben, hanem természetben is fizethető, a devizahitelek kiváltásából származó árfolyamvesztésig halasztása, számviteli szolgáltatások (a nemzetközi számviteli standardok szerint összeállított beszámoló esetén a beszámoló összeállításáért felelős személy, illetve az azt auditáló könyvvizsgáló is rendelkezzen IFRS minősítéssel).

Indokok: pontosítások, egyszerűsítések.

Azt a módszert, amely a kodifikált mérlegjoggal rendelkező országokban elterjedt, miszerint minden felmerülő problémára a jogszabályi kereteken belül kell megoldást találni, nem sikerült megváltoztatni a 2000. évi C. törvénnyel. Sztanó Imre a következőképpen jellemzi a hatályos magyar szabályozást: „A magyar számviteli törvény egységes és megpróbál teljes körű szabályozást megvalósítani. Talán ez az egyik legfőbb gyengéje is a törvénynek. Nem lehet mindenre és mindenkire kiterjedő egységes, könnyen alkalmazható szabályrendszert kialakítani.” (Sztanó, 2013. p. 161)

A magyar szabályozás egyszintű, minden számviteli előírás törvénykezési szinten jelenik meg, ezért vesztette el normativitását, rugalmasságát.

A magyar számviteli standardalkotási folyamat

A folyamat 2004-ben kezdődött, amikor a Standard Előkészítő Testület javaslatot tett a Standard Testületnek a témakörökre, időbeli ütemezésre és a mérlegelendő körülményekre. Ugyanekkor egy részletes eljárási és működési rendet is elfogadtak.

A Standard Előkészítő Testület három standard (a számviteli politika, a lízingek, a készletek) általános koncepcióját fogadta el két évvel később. Ezután történt a részletes szakmai koncepciók kidolgozása és vitára bocsátása, azok elfogadása, a standardok szövegére vonatkozó – kodifikált – javaslat összeállítása. 2006 végére tervezték a standard-javaslatok kihirdetésének kezdeményezését a pénzügyminiszternél, de a folyamat leállt, majd 2011-ben újraindult (Adorján, 2012) az Országos Számviteli Bizottság, a Magyar Számvitel Standard Testület és a Standard Előkészítő Testület tagjainak újraválasztásával, az eljárási és működési rend elfogadásával.

A korábbi munka folytatásaként a már előkészített standardok közül a készletekkel és a számviteli politikával foglalkozót találták aktualizálhatónak. Mindkettőnek végleges az általános szakmai koncepciója (Magyar Számviteli Standardok).

A nemzetközi folyamatokkal összhangban előkészítették a „Mikrogazdálkodói beszámoló” általános koncepciójának tervezetét, aminek tervezett hatályba lépése 2013 eleje. Standard helyett azonban egy kormányrendelet született, aminek legfontosabb jellemzői, hogy „egy tömör szabályrendszerben kerüljenek összefoglalásra azok az előírások, amelyek alapján a beszámoló összeállítható”, és „... nincsenek vagy csak korlátozott választási lehetőségek állnak a mikrogazdálkodók rendelkezésére” (Adorján, 2012. p. 264).

A magyar standardalkotási folyamat meglehetősen nehézkesen halad, de nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy 2013-ban az Európai Unió 34. irányelve új kereteket

teremt a szabályozásnak, 2015 közepétől hatályon kívül helyezve a jelenleg még hatályos 4. és 7. irányelvet a meghatározott jogi formájú társaságok éves és konszolidált éves beszámolójáról és külön figyelmet fordít a mikro- és kisvállalkozásokat érintő beszámolási kötelezettségre. Megemlítendő, hogy magyar szakmai körök vizsgálják az IFRS-ek hazai alkalmazásának lehetőségét egyedi beszámolók készítése esetén (Molnár 2013, 2014). Ezek a kérdések jelentősen befolyásol(hat)ják a magyar számviteli standardok megalkotását.

Összegzés

A magyar szabályozás a fent leírtak alapján meglehetősen rugalmatlan. Matukovics Gábor szerint „a magyar számviteli törvény mint általános szabály nem tud reagálni a piac, a befektetők, a tulajdonosok és a jogászok ötleteire és elvárásaira”. (Matukovics, 2004. p. 66)

A részletes szabályozás ellenére sem jobban kiszámítható, mint egy keretjellegű törvény.

Ficzere (1995) „A törvény és a rendelet viszonyának kérdései” című írásában foglalkozik a jogi túlszabályozás jelenségével, és megállapítja, hogy a helyes kérdés felvetés az, hogy a „jogszabályok számának alakulása összhangban van-e a tényleges állami-társadalmi igényekkel” (Ficzere, 1995. p. 30).

A rendszerváltozás után nem épült ki a számvitelre vonatkozóan egy „ún. többlépcsős szabályozási modell” (Ficzere, 1995 p. 33), hiába rendelkezik a magyar számviteli standardok létrehozásáról a 2000. évi C. törvény a számvitelről.

A túlszabályozottság zsákutcájából csak úgy juthat ki a magyar számvitel, ha világos, ellentmondásmentes kétszintű rendszert alakít ki, amelyben mérsékeli az állam szerepét jogalkotási, fiskális, ellenőrzési és információszükségleti szempontból. Ezzel egyidejűleg kiszolgálja a piaci szereplők információigényét, a szakmailag független ellenőrzésre helyezi a súlyt, elkülöníti egymástól a számviteli és az adózási szempontokat, lehetővé teszi és megköveteli a szakemberektől a problémák, jelenségek önálló értelmezését, ezek következetes alkalmazását.

A jól kialakított rendszer csökkentheti a vállalkozások adminisztrációs kötelezettségét, ezzel egyidejűleg eleget tehet a hatályos számviteli törvényben előírt – a számviteli információ előállítására vonatkozó – költség-haszon összevetésének elve követelményének is, ami ma még kívánatos jövőkép. A szabályozás átalakítása a fentiek szerint jelentősen javíthatja a gazdálkodási környezetet és annak kiszámíthatóságát Magyarországon.

Irodalomjegyzék

- A számvitel szolgálatában (Interjú Dr. Sztanó Imrével) (2013) *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat* (55) 4, 160-161.o.
- Adorján Cs. (2012) Újraindult a magyar számviteli standardalkotás *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat* (54) 6, 264-265.o.

- Bailey, D. (1995) Accounting in transition in the transitional economy. – *The European Accounting Review*, (4) 4, pp. 595-623.
- Borbély K. – Evans L. (2006) A Matter of Principle: Recent Developments in Hungarian Accounting Thought and Regulation *Accounting in Europe*, Vol.3., p. 135-168.
- Borbély K. (2012) *Fejezetek a számvitel történetéből*, Sopron, Gazdasági Tudásközpont Alapítvány
- Boross, Z.– Clarkson, A. H. – Fraser, M. – Weetman, P. (1995) Pressures and conflicts in moving towards harmonization of accounting practice: the Hungarian experience. – *The European Accounting Review*. (4) 4, pp. 713-737.
- Carnegie G. D. (2006) „The Roaring Nineties”: A Comment on the State of Accounting History in the United States. *Accounting Historians Journal*, Vol. 33, No. 1, pp. 203-210.
- Ficzere L. (1995). A törvény és a rendelet viszonyának kérdései. In: *A közigazgatás szerepe a jogalkotásban. Tanulmányok a közigazgatás továbbfejlesztéséhez*. Pécs, Unió
- Illes, K.– Weetman, – Clarkson, A. H.– Fraser, M. (1996). Change and choice in Hungarian accounting practice. An exploratory study of the accounting law of 1991. – *The European Accounting Review*, (5) 3, pp. 523-543.
- Jaruga, A. A. (1990) Accounting functions in socialist countries. – *British Accounting Review*, 22, (1), pp. 51-77.
- Kapásiné B.M. – Eperjesi F. (1999) *Az Európai Unió számviteli irányelvei és a nemzetközi számviteli standardok magyar szemmel*. Budapest, Kompkonzult
- King, N. – Beattie, A. – Cristescu, M. – Weetman, P. (2001) Developing accounting and audit in a transition economy: the Romanian experience. – *The European Accounting Review*, (10) 1, pp. 149-171.
- Magyar Számviteli Standardok <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/ado-es-penzugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/szamvitel-szamviteli-standardok> (letöltve 2014.június 26.)
- Matukovics G. (2004) A számvitel jövőjének egyes kérdéseiről. – *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, (46) 2, 64-71.o.
- Mészáros L. (2003) Az uniós csatlakozással megkezdődik a magyar számviteli standardalkotás. – *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, (45),12, 521-522.o.
- Molnár Cs. (2013a) Az IFRS-ek hazai alkalmazásának lehetősége az egyedi beszámoló készítésekor. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat* (54) 6. 347.o.
- Molnár Cs. (2013b) IFRS-ek hazai alkalmazásának lehetősége. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat* (54) 7-8. 465.o.
- Molnár Cs. (2013c) IFRS-ek hazai bevezetése – az alkalmazók körének meghatározása. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat* (54) 10. 515.o.
- Molnár Cs. (2014) IFRS-ek hazai bevezetése – folyik a döntés-előkészítő munka. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat* (55) 6. 280.o.

- Nagy G. (1999) A számviteli szabályok továbbfejlesztésének koncepciója. –*Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, (41) 9, 375-378.o.
- Roberts, C.–Weetman, P.–Gordon, P. (1998) *International Financial Accounting. A Comparative Approach*. London, Financial Times Professional Limited
- Törvények és rendeletek
- Az Európai Gazdasági Közösség Tanácsának 78/660/EGK számú, 4. irányelve meghatározott jogi formájú gazdasági társaságok éves beszámolójáról. (1998) – *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, (40) 7-8, 313-327.o.
1991. évi XVIII. törvény a számvitelről
2000. évi C. törvény a számvitelről
- Az Európai Parlamentnek és az Európai Unió tanácsának 2002. július 19-én kelt, 1606/2002 számú rendelete a nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról. (2002) – *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, (44) 10, 450-452.o.
- 202/2003. (XII.10.) Kormányrendelet a magyar számviteli standardokról, azok értelmezéseiről és a kapcsolódó eljárási rendről